

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOI

ÜLIÕPILASTE
TEADUSLIKU ÜHINGU
XXV KONVERENTSI
MATERJALID

Majandusteadused

Tartu 1970

A-30518₁₁

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

ÜLIÕPILASTE
TEADUSLIKU ÜHINGU
XXV KONVERENTSI
MATERJALID

Majandusteadused

Tartu 1970

2

Tartu ülikooli
Rahvalukogu

76707

Oleme suure juubeli, V.I.Lenini 100. sünniaastapäeva lähel. Võimatu on ülehinnata selle suure teoreetiku teeneid marksistliku majandusteaduse arendamisel. Märkimisväärne kasvõi leninlikku imperialismi teooriat, Marxi-Engelsi seisukohtade kaitsmist ja edasiarendamist realiseerimisküsimuses, maaarendi teoorias jne. Unustada ei tohi aga ka nõukogude võimu esimesi aastaid, millal V.I.Lenin töötas välja sotsialismi poliitilise ökonomia põhiseisukohad. Peaaegu võimatu on kujutleda revolutsiooni esimeste päevade raskusi, millega nõukogude võim korraga kokku pörkas. Tuli kindlustada võitu, maha suruda kukutatud ekspluateerivate klasside vastupanu, lammutada vana kodanlik riigiparaat. Tuli organiseerida linnade varustamist toiduainetega, seada sisse normaalne töö ettevõtetes, luua uus elukorraldus. Neis raskeis tingimustes arendas V.I.Lenin loovalt edasi Marxi ja Engelsi seisukohti poliitilise ökonomia küsimustes, rakendas neid konkreetses Venemaa tingimustes.

V.I.Lenini sihikindlus, tema optimism ja loov suhtumine teadusesse olgu eeskujuks kõigile teaduse poole pürgijatele. Loodame, et ka käesolev konverents, lähtudes marksistliku majandusteaduse põhiseisukohtadest, aitab kaasa V.I.Lenini rikkaliku teadusliku pärandi tundmaõppimiseks, toob uut konkreetset materjali majandusteaduse varasalve.

Majandusteaduskonna dekaan
dots. V.Krinal

I. POLIITILINE ÖKONOOMIA

MARKSISTLIK-LENINLIK VÕISTLUSE KÄSITLUS JA MAJANDUSLIK VÕISTLUS KAASAJAL

V. P e e d i m a a,

majandusküberneetika eriala II kursus

Tead. juhendajad: v.-ópet. K. K o g e r
dots. H. M e t s a

1. Esimeseks võistlust käsitlevaks tööks marksismi klassikult oli 1843.-1844. aastail Engelsi poolt kirjutatud "Visandeid poliitilise ökonoomia kriitikaks".

Engels jõuab järgmistele järeldustele:

- a) kehtib skeem: monopol - konkurents - monopol;
- b) konkurentsi vaadeldakse kui kaubatootmisele omast nähtust;
- c) tulevikus hakkab toimuma "tõeline konkurents", mis ei baseeru eraomandusel; d) Engels vaatles võistlust laiemas tähenduses kui konkurentsi.

2. Edasiarendamist leiavad samad probleemid Marxi 1844. aasta käsikirjades, Marxi ja Engelsi "Saksa ideoloogias", Marxi "Filosoofia viletsuses" jt.

Peamiste tulemustena võib märkida: a) konkurents kuulub väliste nähtuste hulka, väljendades samuti seesmist arengut; b) konkurents sai alguse kui "isikutevaheline konkurents" - konkurents on ühe klassi piires toimuv võistlus; c) konkurentsi lõppemiseks on vajalikud vastavad objektiivsed tingimused; d) näidatakse konkurentsi aktiivne osa tootlike jõudude arengus; e) enne "Kapitali" kirjutamist oli Marx jõudnud õigetele metodoloogilistele alustele; f) "Kapitalis" ei anta täielikku konkurentsikäsitlust.

3. Kaasaegse monopolistliku kapitalismi tingimustes on konkurents saavutanud uue arenguastme: a) konkurentsi objektiks ei ole enam ainult hind vaid ka kvaliteet; b) tõusnud on riigi osa majanduses; c) suureneb konkurents rahvusvahelisel tasemel; d) tõusnud on teaduse osa. Selle tulemuseks on tootmise intensiivsuse kasv.

4. Kapitalistlikud tootjad on hakanud uurima tootmistevõime laiendamise võimalusi: a) uuritakse nõudmise struktuuri ja mahtu; b) püütakse luua tulevase turu mudelit; c) pööratakse suurt tähelepanu kvaliteedile ja uute toodete valmistamisele.

5. Autor soovib kaasaegses kapitalistlikus majanduses toimivat konkurentsi nimetada "monopolistlikuks konkurentiks". Monopolide tekkimisega seotud konkurentsi aga "kapitalistlikuks konkurentiks", sellele eelnevat aga "vabakonkurentiks".

6. Võistluse arengule kapitalistlikus ja sotsialistlikus ühiskonnas võiks tuua järgmise arenguskeemi:

Võistlus kapitalistlikus ühiskonnas	→	Võistlus sotsialistlikus ühiskonnas
Võistlus tööliste vahel (tootmises)	--→	Võistlus tööliste vahel (töövõistlus)
Konkurents tootjate vahel (eraomanike ning eraomanike ja riigi vahel)	--→	Majanduslik võistlus sotsialistlike ettevõtete vahel

Mõistet "võistlus" on siin käsitletud kui sotsiaal-majanduslikku nähtust, mis filosoofilises ja sotsioloogilises plaanis kuulub üldmõistesse "võistlus".

7. Lenini teoreetiliste tööde ja esinemiste põhjal võib väita, et: a) sotsialism ei kaota võistlust, vaid loob võimalused selle laiendamiseks; b) võistlus majanduse alal on majanduslik võistlus tootajate vahel tootmise ja jaotamise sfääris; c) majanduslik võistlus on kaubatootmisele omane nähtus; d) majandusliku võistluse aluseks on tootjate majanduslik eraldatus ning ühiskondlik omand tootmisvahenditele.

8. Konkurentsi ja majandusliku võistluse sotsiaal-majan-

duuslike erinevustena võiks nimetada omandussuhete erinevusi, eraldatuse astet, vastuolude, võistlussuhete ja majanduslike tagajärgede erinevusi.

9. Majanduslik võistlus peab saavutama kõrgema arengustadiumi seoses tootmise üleminekuga intensiivsele arengule.

10. Teaduse ja tehnika tormilise arengu tulemusena on majanduse ekstensiivne areng asendatud intensiivsega, mille tulemusena on tõusnud toodangu kvaliteedi tõstmise tähtsus.

11. Toodangu kvaliteedi tõstmist mõjutavad tegurid (tehnilis-tehnoloogilised, organisatsioonilised) saavad alles siis täielikku rakendust leida, kui on välja töötatud selline majanduslik mehhanism, mis sunnib tootjat neid efektiivselt kasutama.

12. Hind peab olema selleks informatsiooniks (teateks), mis peab tootjat ergutama tootma või tootmist lõpetama ning mis väljendub majandusliku võistluse kaudu.

13. Majandusliku võistluse areeniks peab olema riigi poolt reguleeritav turg. Turg peab olema lavaks majanduslikule tagasisidele. Turu kaudu peavad ilmema tootja ja tarbija huvid ning turul peab saavutatama nende huvide ühtsus.

14. Tarbijal peab olema õigus valikule turul, s.t. peavad olema loodud tingimused võistluseks.

15. Turuga on tihedalt seotud nõudmise ja pakkumise probleem. Normaalse majanduse arenguks on vaja, et ringluses olev kaupade hulk ja pakutavate teenuste maht oleksid kaetud maksejõulise nõudmisega ja vastupidi.

16. Uurimist vajab matemaatiliste meetodite kasutamine nõudmise prognoosimisel.

17. Erilist huvi pakub Ungari Rahvavabariigis läbiviidud majandusliku mehhanismi reform. Reformi käigus kerkisid üles huvitavad probleemid: a) turu ja plaani osast; b) monopoli ja majandusliku võistluse vahekorra; c) hinna mõjust tootmisele.

18. Ungarlased püüavad piirata monopolide teket, et anda laiemad võimalused majanduslikuks võistluseks. Seega monopolidel lastakse tekkida ainult seal, kus see on majanduslikult põhjendatud.

19. Majandusliku võistluse teravdamiseks kasutatakse laialdaselt importi. Suurenesid ettevõtete õigused välis-kaubanduslikeks tehinguteks.

LENINLIK MITTEKAPITALISTLIKU ARENGUTEE
TEORIA JA TÄNAPÄEV

T. L a a k,
rahanduse ja krediidi eriala II kursus
Tead. juhendaja: ajalookand. V. R u u s

1. Mittekapitalistlik arengutee kui teaduslik kategooria pärineb Marxilt ja Engelsilt. Seda teooriat on palju kordi mitmesuguste rühmituste poolt kritiseeritud, kuid ajalugu on näidanud selle kriitika paikapidamatust. Käsitledes Venemaa arenguperspektiive, tulid möödunud sajandi demokraatliku talupojarevolutsiooni teoretikud N.G. Tšernõšovski, N.A. Dobroljudov jt. järeldusele, et Venemaa edasiarendamiseks oleks vaja rakendada mittekapitalistlikku arenguteed. Marx ja Engels suhtusid Tšernõšovski ja tema mõttekaaslaste ideedesse pooldavalt ja tegid neisse olulisi parandusi ja täiendusi. Mittekapitalistliku arengutee teooriat arendas edasi V.I. Lenin eriti Oktoobrirevolutsiooni järgsel perioodil, kasutades oma õpetuse väljatöötamisel Nõukogude Venemaa rahvusvabariikide elavat kogemust.

"Pole kahtlust," märkis Lenin, "et maal, kus suurem enamus elanikkonnast kuulub väiketootjate-maaharijate kihti, on sotsialistlikku revolutsiooni võimalik läbi viia vaid rea üleminekuabinõude rakendamise teel, millised arenenud kapitalistlikes maades oleksid absoluutselt mittevajalikud, kuna

seal moodustavad absoluutse enamuse töölised, kes on hõlmatud tööstuses ja maaharimises."

2. Mittekapitalistlik arengutee kujutab endast sotsialismi ülesehitamise üht eriliiki - selle embrüonaalset vormi. Eesmärkide ja üldise suuna poolest langevad mittekapitalistlik ja sotsialistlik arengutee ühte, kuid erinevad ühiskonna põhiliste liikumapanevate jõudude iseloomu, võimu iseloomu, ühiskondlike ümberkorralduste sügavuse ja järjekindluse poolest. Samuti on sotsialismi ehitamise traditsioonilise vormiga võrreldes areng mittekapitalistlikul arenguteel palju pikaajalisem protsess.

Mittekapitalistliku arengutee valik sisaldab endas kolme põhilist momenti: a) objektiivse vajaduse olemasolu majandusliku mahajäämuse likvideerimiseks, b) reaalsete võimaluste otsimine selleks, c) objektiivsete tingimuste olemasolu võimaluste realiseerimiseks.

Mittekapitalistlikku arenguteed kui abinõude süsteemi võime vaadelda lähtudes neljast aspektist: a) majanduslikust, b) poliitilisest, c) sotsiaalsest, d) ideoloogilisest.

3. Tänapäeva rahvuslike vabastusrevolutsioonide tulemusena moodustunud noortes rahvusliku demokraatia riikides on üsna levinud nn. rahvusliku sotsialismi teooriad, mille põhilised lahkuminekud teadusliku sotsialismi seisukohtadest võib jagada kaheks.

1) Rahvusliku sotsialismi teoorias reeglina eitatakse arengumaade klassiiseloому, samuti ei tunnista, et näiteks Aafrika ühiskond traditsioonilisel kujul oleks tunda saanud antagonistlikke vastuolusid.

2) Rahvusliku sotsialismi teooriad paistavad silma oma äärmiselt ettevaatliku lähenemisega tootmisvahendite eromanduse probleemidele. Mitmete arenguriikide programm dokumendid käsitlevad natsionaliseerimist ja eksproprieerimist äärmiste abinõudena.

4. Tähtsaks probleemiks mittekapitalistliku arengutee liikumapanevate jõudude jaoks on nende liit maa rahvusliku kodanlusega, milleks on olemas testud objektiivne baas ja see

seisneb järgnevas:

a) mittekapitalistliku arengutee pooldajad lahendavad oma võitluse algperioodil põhiliselt antiimperialistlikke, ülddemokraatlikke ülesandeid, millest väga sageli on huvitatud ka rahvusliku kodanluse antiimperialistlik osa;

b) rahvusliku kodanluse nõrkus viib selleni, et teatud tema ringkonnad on huvitatud rahvusliku majanduse ülesehitamise mittekapitalistlikest meetoditest.

5. Sotsialistlikes riikides lahendati revolutsiooni käigus esmajärjekorras küsimus võimu üleminekust töölisklassi ja tema avangardi - töölisklassi partei kätte, seejärel alustati ümberkorraldusi omandussuhete sfääris.

Tänapäeva arengumaade revolutsiooniprotsessi spetsiifiliseks iseärasuseks on see, et sotsialismi materiaalse ja sotsiaal-majandusliku vundamendi loomisega ei tehta algust mitte pärast, vaid enne poliitilise võimu kättevõtmist. Selgub, et mittekapitalistlikku arenguteed mööda sotsialismi suunas liikuvate maade puhul ei määra poliitiline pealisehitus ühiskonna sotsiaal-majanduslikku baasi, vaid vastavalt sotsiaal-majanduslike ja demokraatlike ümberkorralduste iseloomule püütakse hiljem kohandada poliitiline pealisehitus.

TÖÖJÕU TAASTOOTMISE PROBLEEME

H. H a n i m ä g i, K. R ä m m a l,
T. S o k k, V. J ü r i s s o n,

majandusküberneetika eriala II kursus

Tead. juhendaja: dotsent V. T ü r k

1. Tööjõu taastootmine on osa ühiskondlikust taastootmisest ja koosneb tootmise, jaotamise, vahetamise ja tarbimise staadiumist. Need on omavahel seotud, moodustades terviku. Määravaks momendiks on tööjõu tarbimine. Tarbimisprot-

sessis tarbitakse üheaegselt tööjõudu kui ka toodetakse tema võimeid.

2. Tööjõu tootmise ja taastootmise kulud koosnevad:

a) elatusvahendeist töötajate endi kulutatud töövõime taastamiseks, b) elatusvahendeist perekonna ülalpidamiseks ja c) elatusvahendeist nõutava hariduse ja kvalifikatsiooni saamiseks. Tööjõu taastootmise kulud on elatusmiinimumi kujunemise majanduslikuks aluseks. Tööjõu taastootmise kulud pidevalt muutuvad tootlike jõudude ja tootmissuhete arengu tõttu.

3. Palk on tööjõu taastootmise peamiseks materiaalseks aluseks. Palgaga on tihedalt seotud küsimused minimaalpalgast ja elatusmiinimumist. Kapitalismi tingimustes langeb minimaalpalk allapoole tööjõu väärtust ja elatusmiinimum muutub füsioloogiliseks elatusmiinimumiks. Sotsialismi tingimustes peab minimaalpalk kindlustama kvalifitseerimata tööjõu taastootmise.

Tööprotsessis rakendab inimene oma füüsilisi ja vaimseid võimeid. Kulutuste suurus oleneb konkreetsetest töötingimustest. Tööpäeva pikkus ja töökaitse peavad olema korraldatud selliselt, et oleks tagatud tööjõu normaalne taastootmine.

4. Tööjõu taastootmise esmaseks ülesandeks on elanikkonna suurendamine. See kindlustab rahva normaalse arengu ja rahuldab tootmise vajadused. Kodanlikus Eestis oli iive üks madalamaid kogu maailmas. Seda tingisid majanduslikud ja ajaloolised tegurid. Ka Nõukogude Eestis on iive väga madal. See ei kindlusta enam eesti rahvuse normaalset arengut. Teguriteks, mis takistavad iivet on naiste rakendatus tootmistegevuses ja elanikkonna suhteliselt kõrge kultuuritase.

5. Oluliseks tööjõu taastootmise probleemiks on kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamine. Selle ulatus sõltub tootlike jõudude arengutasemest ja -tempo, samuti valitsevatest tootmissuhetest. Kvalifitseeritud kaadri ettevalmistamisel tuleb erilist tähelepanu osutada tööliste intellektuaalse taseme kasvule. See soodustab töö kvaliteedi tõusu ja suurendab tootmise efektiivsust.

KALAPÜÜGI JA KALA KOKKUOSTU KÜSIMUSI

EESTI NSV-s

S. K a l l a s, R. M ä l l,
rahanduse ja krediidi eriala III kursus
Majanduslike Suhete Klubi

1. Eesti rahvas on iidsetest aegadest peale tegelnud kalapüügiga. See majandusharu on jäänud tähtsaks ka praegu. Eesti NSV kalamajanduses püüti 1967. a. 211033 tonni kala ja kaubandusvõrku läks 129549 tonni kalatooteid. Kalatööstus on piimatööstuse järel Eestis teiseks tähtsamaks toiduainetetööstuse haruks.

2. Kalatööstuse all mõistetakse loomse ja taimse tooraine hankimist veekeskkonnast ja selle ümbertöötamist (šossojev). Kalatööstus jaotub kaheks: hankivaks ja töötlevaks haruks. Kalatööstuse tootmisprotsessi iseloomustab tihe ajaline ja territoriaalne side hankimise ja töötlemise vahel. See on üheks äseloomulikuks jooneks, mis asetab kalatööstuse erinevasse olukorda tööstusega võrreldes. Osa kalatööstuse toodangust (1965. aastal Nõukogude Liidus 66,6%) kuulub tarbeesemete toodangu alla (toiduained), osa tootmisvahendite toodangusse (33,4% - toorkala, mereproduktid, mereloomad, vaalad, kalajahu, rasv, nahad jm.).

3. Seoses kalapüügi tunduva intensiivistamisega kogu maailmas ei saa mööda minna kalavarude probleemist. See küsimus on juba rahvusvahelises ulatuses tekitanud teravaid kokkupõrkeid. Pärast seda, kui Nõukogude Liit oli viinud oma territoriaalvete piiri 12 miili kaugusele rannast, suurendasid ka paljud teised riigid oma territoriaalvete ulatust. Nii ulatuvad need Argentiinal ja Uruguail 130 miili kaugusele, Peruuil koguni 200 miilini. Et intensiivne kalapüük, vete reostamine ja röövpüük ei saa jätta avaldamata negatiivset mõju kalavarudele, ei ole enam ka Maailmaookeanis kuigi palju kohti, mis ei ole veel hõivatud kalalaevastike poolt. Tuleks

nähtavasti rahvusvahelises ulatuses võtta hoolikama vaatluse alla kalakaitse ja mereressursside ratsionaalse kasutamise probleemid.

4. Balti meres toodetakse aastas umbes 5 milj. ts kala aastas, Nõukogude Liidu osa selles on 2,1 milj. ts (Balt-NIRO andmed 1967. aastast). Kalavarude seis on küllalt pingeline (intensiivse kasutamise ja bioloogiliste tingimuste järsu halvenemise tõttu, mille on põhjustanud vete reostamine). Seega ei ole näha püügi suurendamise võimalusi, küll aga võiks Balti mere basseinis jõuda suhteliselt kiiresti rahvusvahelise reguleerimiseni, arvestades teda ümbritsevate riikide poliitilisi suunitusi.

5. Komplitseeritud ja lahendamata ei ole sugugi ainult globaalsed probleemid. Tähtsate ja keeruliste küsimuste hulka, mis Eesti NSV kalamajandust ka oluliselt huvitavad, on laevastiku töö küsimused (laevade maksimaalselt efektiivne kasutamine, remondi jt. seisuaegade lühendamine), püügi planeerimine jne.

6. Halvasti on meie vabariigis reguleeritud kalapüügi ja vastuvõtu vahetõttu. Nii kalakombinaadid kui ka kalapüügiorganisatsioonid (kalurikolhoosid) on huvitatud väikese mahuga püügiplaanide koostamisest. Kombinaatidel on selleks rida põhjusi: a) paljude kalaliikide ostukulud mitmel perioodil lähevad kombinaadi plaanilisse kahjumisse, sest kokkuostuhinnad ei vasta alati reaalsusele, b) väikeste plaanide korral on kombinaatidel suurem tõenäosus täita müügiplaan kaubandusvõrku, vastasel korral järgneb soliidne trahv. Kalurikolhoosid ei soovi liiga suuri plaane, sest väikesi plaane on kerge täita ja ületada, mida pidevalt ka tehakse. Üleplaanilise kala tõttu aga ei soovi kombinaat suurendada oma kahjumit, mis toob kaasa mitmeidki ebameeldivusi.

7. Sageli on räägitud, et vastuvõtupunktid ja laevad ei võtnud kogu püütud kala vastu, sest polnud kusagile panna. Probleem - vastuvõtuvõimsused ei vasta püügi võimsustele. Kui püügi võimsused on peale sõda kasvanud kahekordseks, siis vastuvõtuvõimsused pole peaaegu üldse suurenenud.

Teisest küljest ei ole majanduslikus mõttes ratsionaalne ehitada vastuvõtuvõimsused välja võib-olla ühe päeva jooksul püütud maksimaalse saagi jaoks.

8. Majanduslikult pole kasulik püüda vääriskala, kuigi vahendid seda lubaksid. Kulud 1 ts lõhe püügile olid 1969. a. Eesti Kalurikolhooside Vabariiklikus Liidus 57 rbl. ja 14 kop., kokkuostuhind aga 360 rbl. (II sort 305 rbl.) ts. 1 ts angerja püügiks kulutati üle 330 rbl., I sordi kokkuostuhind oli aga 260 rbl.

9. Läbitöötamist vajab veel suur hulk probleeme, nagu kalamajanduse organisatsiooniline korraldus, kalatöötlemissaaduste arvestushindade küsimus jne.

II. RAHANDUS JA KREDIIT

ETTEVÖTTE TOOTMISPROGRAMMI KOOSTAMIST MÕJUTAVATEST MAJANDUSLIKEST TEGURITEST

A. K a a r,

rahanduse ja krediidi eriala IV kursus

Tead. juhendaaja: prof. R. H a g e l b e r g

1. Ettevõtte põhilised majanduslikud näitajad kinnitab kõrgemalseisev organ. Ettevõtte poolt esitatav tootmisprogrammi projekt on koostatud arvestades kõige erinevamaid tegureid.

2. Et stimuleerimisfondide moodustamine toimub aasta kasvutempo alusel (realiseerimismaht, kasum, rentaablus), siis ei ole ettevõtted eriti huvitatud kõikide võimaluste kasutamisest. Tihti planeerib kõrgemalseisev organ ettevõtte aastase tootmismahu arvestamata tegelikke tootmisvõimalusi. See sunnib samuti ettevõtteid varjama oma tegelikke võimalusi.

3. Paljudele ettevõtetele kinnitatakse tootmisplaan tähtsamate toodete gruppidega. Toodete rentaablus grupi sees on väga erinev. See võimaldab struktuurinihete arvel plaani täita.

4. Eespool kirjeldatud olukorra põhjused on järgmised:

- 1) meie ettevõtete tihti monopoolne seisund turul;
- 2) majanduses väljakujunenud kaksikplaneerimise süsteem (planeeritakse eraldi hinnad ja tootmisplaan, kusjuures stimuleerimine sõltub suurel määral hindade tasemest);
- 3) printsiipsaalselt vale on juhtivate töötajate preemiasüsteem (plaan täidetakse tavaliselt alati, pole tähtis,

milliste vahenditega).

5. Ilmnevad vastuolud näiliselt tõestavad juhtimise tsentraliseerimise vajadust. Praktiliselt ka niisugused tendentsid ilmnevad. Tegelikult ei suuda kõrgemalseisev organ anda tootjatele edasi informatsiooni vajalike toodete kohta andmete suure hulga tõttu.

6. Majandusreformi täiustamise käigus tuleks luua eel-dused majanduslikuks võistluseks ettevõtete vahel.

7. Hindade tase peaks olenema kinnitatavast tootmis-programmist. See võimaldaks efektiivselt võidelda speku-latsiooni ja ebamajanduslikkuse vastu.

8. Tootmisprogrammide koostamisel tuleb rangelt läh-tuda ettevõtte tootmisvõimsustest. Meie arvates ei ole tähtis, kas ettevõtte täidab tootmisplaani 99,9- või 100,1-protsendilisel. Oluline on see, et tehas on and-nud igal juhul maksimaalse toodanguhulga.

KREDIIDIPROTSENDI JA FONDIMAKSU PÕHJENDATUD

SEOSTAMISEST EHTIUSES

U. M ä e l t s e m e e s,
rahanduse ja krediidi eriala V kursus

Tead. juhendaja: assist. V. R a u d s e p p

1. Krediidisuhetest tuleneb objektiivne vajadus kre-diidiprotsendi järele. Krediidiprotsent oma sisult tähen-dab ühte osa ehitusettevõtte puhastulust, mille majandus-liku aluseks on tootmissfääris loodud lisaprodukt.

Fondimaks kujutab endast varem kindlakamääratud puhas-tulu osa, mida ehitusettevõtted peavad tootma nende käsu-tuses olevate tootmisfondidega.

Ehitusettevõtte tasub nii krediidiprotsendi kui ka fon-dimaksu ühest ja samast allikast, s.o. kasumist. Ligilä-

hedane või isegi samastatud osa, mis on krediidi protsendil ja fondimaksul kaasaegsetes tingimustes, põhjustab leidma nende määrade vastastikuse sõltuvuse ja seose.

2. Käesoleval ajal arvestab pank plaanilistelt laenudelt 2 protsenti, laenudelt arveldusdokumentide tagatisel 1 protsenti, aegunud laenudelt 5 protsenti jne.

Fondimaksu määraks on ette nähtud 2...6 protsenti põhi-fondide ja normeeritavate käibevahendite maksumusest aas-tas.

3. Paljud juhtivad nõukogude majandusteadlased (P.Podši-valenko, V.Belkin, V.Ivanter jt.) soovivad võtta krediidi-protsendi määraks kõrgema fondimaksu omast. Selline kord sti-muleeriks ehitusettevõtet laenama pangalt ainult siis, kui ta saab laenatud vahendeid kasutada efektiivsemalt kui oma-vahendeid.

4. Huvipakkuv on asjale lähenemine teistes sotsialismi-maades. Näiteks Tšehhoslovakkias lahendati asi nii, et ehi-tusettevõttele antava laenu krediidi protsendi ja fondimak-su määraks võeti võrdselt 5,4 protsenti. Poolas anti ehitus-ettevõttele vajalikud käibevahendid, millest osa kaeti pan-galaenudega, kuna aga nendelt krediidi protsente ei võeta. Ungaris maksustati esialgu fondimaksuga ainult ehitusette-võtte käibefondid.

5. Meie arvates tuleks toetada prof. M.Serebrjanõi seis-kohta, kes soovib krediidi protsendi määrad diferentseeri-da vastavalt põhjustele, mis tingisid vahendite laenamist.

- Seega a) plaanilistelt laenudelt tuleb tasuda krediidi prot-sente määraks, mis on sama kõrge kui fondimaksu määr;
- b) kui laenu vajadus tekib nõrga finantsmajandusliku tegevuse tulemusena, protsendi määr tõuseb tundu-valt (kuni 7%);
- c) veelgi kõrgem protsendimäär tuleb tasuda aegunud laenudelt (üle 7%);
- d) alandatud protsendimäärad tuleks rakendada sesoon-sete varude loomisel, kuna nende varude suurus ei olene ettevõttest (seega alla fondimaksu määraks).

TÖÖLISTE MATERIAALSEST STIMULEERIMISEST RÕNGU

ELEKTROMEHAANIKA TEHASES

V. E i c h e l m a n n,
rahanduse ja krediidi eriala V kursus

Tead. juhendaja: dots. H. S i i g u r

1. Premeerimise eesmärgiks on tööliste materiaalse huvi tõstmine paremate töötulemuste saavutamiseks. Preemia- te makamise allikateks on palgafond ja töötajate materiaalse ergutamise fond.

Tööliste premeerimine Rõngu Elektromehaanika Tehases toimub NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riikliku Töö ja Tööstasutuste Komitee ja ÜAÜEN-i 29. aprilli 1959. a. määrusega nr. 322 ja 4. veebruaril 1967. a. määrusega nr. 84/II - 5 kinnitatud tüüp määrustikest lähtudes.

2. Tööliste premeerimisel palgafondist esineb Rõngu Elektromehaanika Tehases tõsiseid puudusi.

Tööliste premeerimisel pole vajalikul määral seotud tööliste isiklik materiaalne huvi ettevõtte ja riigi huvidega. Ainult tootmisjaoskondade ajapalka saavate abitööliste preemia on seotud nende teenindatavate jaoskondade tootmisplaani täitmisega. Kõiki teisi ajatöölisi aga premeeritakse lähtudes nende isiklikest töötulemustest, sõltumata tootmisjaoskonna või tehase tootmisplaani täitmisest.

Töö kvaliteedi hindamine toimub formaalselt, mistõttu ajatöölistele makstav preemia on kujunenud kindlaks palgalisaks.

Kuigi on ette nähtud tehniliselt põhjendatud töönormide alusel töötavatele töölistele preemia maksmine ainult defektideta toodangu eest, mille tehnilise kontrolli osakond võtab töötajalt vastu esmasesitamisel, ei leia defektideta toodangu esmasesitamise süsteem tehases tegelikult rakendamist, sest TKO võtab toodangu vastu formaalselt.

3. Tõsiseid puudusi esineb ka tööliste premeerimisel materiaalse ergutamise fondi arvel.

Praktiliselt on materiaalse ergutamise fondist makstud töölistele ainult ergutustasu vastavalt ettevõtte aasta-töötulemustele. Kuigi materiaalse ergutamise fondist tööliste premeerimiseks eraldatav summa peab moodustama vähemalt 2% tööliste palgafondist, ei ole töölistele tegelikult makstud preemiaid jooksvate tööülesannete täitmise eest.

4. Tööliste premeerimismäärustikud on kinnitatud hilineamisega, nende muutmisest ei ole töölistele õigeaegselt teatatud.

5. Premeerimise paremaks kasutamiseks töötajate materiaalse huvi tõstmiseks nii isiklike kui ka jaoskonna ja kogu ettevõtte töötulemuste parandamise vastu, on vaja:

a) saada ajatöölistele makstav preemia sõltuvusse tootmisjaoskonna või kogu tehase tootmisülesannete täitmisest, hinnates objektiivselt töö kvaliteeti;

b) tükitööliste premeerimisel rakendada preemiamäärade diferentseeritud skaalat, sõltuvalt esmasesitamisel vastuvõetud toodangu osatähtsusest;

c) töötada õigeaegselt välja ja rakendada preeerimismäärustikke tööliste premeerimiseks materiaalse ergutamise fondi vahendite arvel toodangu kvaliteedi tõstmise, materjalide ja energia kokkuhoiu ning praagi vähendamise eest;

d) viia tehase preeerimismäärustikes kindlaksmääratud tingimused kooskõlla tüüp määrustikes ettenähtud tingimustega;

e) tehase preeerimismäärustikes näidata, missugune tüüp määrustik oli konkreetse määrustiku aluseks; tagada preeerimismäärustiku sotsiaalne struktuur, lihtne ja selge sõnastus, et vältida võimalikke arusaamatusi preeerimisnäitajate ja preeerimistingimuste rakendamisel.

PÄRNU KOMMUNAALTEEVÖTETE KOMBINAADI VÕORASTE-
MAJADE TEGEVUSEST

H. A i n l o ,
rahanduse ja krediidi eriala IV kursus
Tead. juhendaja: v.-õp. J. V a i n u

1. Pärnus on neli alaliselt tegutsevat võorastemaja, kuid nende kohtade arv ei rahulda kaugeltki kõikide sissesõitnute vajadusi. Seepärast kasutatakse igal aastal hulganisti ka lisakohti - 1968. aastal saadi lisakohtade kasutamisest 10,0% ja 1969. aastal 9,0% kogu voodi-ööpäevade arvust. Et lisakohti kasutatakse praktiliselt igal aastal, siis võetakse neid arvesse ka juba plaanide koostamisel, samuti arvestatakse ka plaani täitmist mitte üksnes põhi-kohtade kasutamise järgi. Selline lisakohtade kasutamine on ettevõtte seisukohalt kasulik, kuid halvendab külastajate teenindamist ja seda tuleks siis ka kohtade tarifitseerimisel arvesse võtta.

2. 1968. aastal töötasid Pärnus kõik võorastemajad kahjumiga, 1969. aastal aga ületasid vaid võorastemaja "Kajakas" tulud eksploatatsioonikulud. Ka uus ehitatav võorastemaja on planeeritud kahjumiga töötavaks.

Võorastemajade kahjum on tingitud voodi-ööpäeva suhteliselt kõrgest omahinnast. Suure voodi-ööpäeva omahinna põhjuseks on asjaolu, et võorastemajad on väikese kohtade arvuga ning seetõttu on kulud teenindavale personalile suhteliselt suuremad kui suurtes võorastemajades.

3. Igal suvel on kombinaat täiendavalt kasutanud võorastemaja "Kalev" filiaalina mõne kooli ruume. Sissesõitnute parema majutamise mõttes on filiaali tööl kahtlemata oluline tähtsus, kuid ettevõtte seisukohalt kujuneb filiaali omahind suhteliselt suureks, kuna kooli ruumide kasutamise kohta lepingu koostamisel esitab rendileandja sageli sellised tingimused, mis ei vasta kombinaadi huvidele. Seepärast tuleks

välja töötada (kui ka tulevikus suviti filiaali avada) ja täitevkomitees läbi arutada põhilised tingimused.

ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ЦЕН НА СТРОИТЕЛЬНЫЕ МАТЕРИАЛЫ

Т. Р о м а ш к о,
финансы и кредит, IY курс

Научный руководитель: доц. Х. М ю н р

1. Оптовые цены на строительные материалы во многих определяют стоимость строительно-монтажных работ, а следовательно, и необходимый объем капитальных вложений в народное хозяйство. Как при планировании централизованных капитальных вложений, так и при использовании фондов развития производства на предприятиях всегда считается с уровнем оптовых цен на строительные материалы. Поэтому проблемы рентабельности и цен на строительные материалы имеют не только локальное отраслевое, но и большое народнохозяйственное значение.

2. За последние годы имели место крупные изменения в экономике промышленности строительных материалов. В результате проведения реформы оптовых цен существенно повысились как уровень оптовых цен на строительные материалы, так и рентабельность всей отрасли, создавались условия для перехода ее на новую систему планирования и материального стимулирования. Упорядочение зарплаты в промышленности строительных материалов, в свою очередь, обусловило известное повышение себестоимости продукции в данной отрасли.

3. Реформой оптовых цен были устранены многие прежние недостатки в системе оптовых цен на строительные материалы. Значительно были улучшены соотношения цен на отдельные

строительные материалы, усилена заинтересованность производителей в производстве необходимых народному хозяйству видов продукции. В силу повышения оптовых цен, а также в результате упорядочения зарплаты за последние годы изменилась рентабельность отдельных предприятий промышленности строительных материалов Эстонской ССР.

4. Многое сделано в обеспечении единства цен для потребителей путем совершенствования системы франкировки. Особенно следует здесь подчеркнуть местные строительные материалы, для которых Комитетом цен Эстонской ССР установлены единые для республики цены франко стройплощадка. Совершенствование системы франкировки обеспечивает выравнивание условий хозяйствования строительных организаций, независимо от их местоположения, создает единый подход к определению стоимости строительства и возможность объективной оценки вклада каждой строительной организации. Тем самым совершенствование оптовых цен на строительные материалы создает условия для перехода строительства на новую систему планирования и материального стимулирования.

5. До 1968 года не было твердых розничных цен на строительные материалы, продажные цены (разные для городов и районов республики) выводились из оптовых. Для разработки единых розничных цен был использован шахматный баланс удешевлений и удорожаний. Решена социальная задача: население республики поставлено в равновыгодное положение, независимо от местожительства.

О СЕТИ ШКОЛ-ИНТЕРНАТОВ В ЭСТОНСКОЙ ССР

И.Х и р в о н е н,
финансы и кредит, IУ курс

Научный руководитель: и.о.доц.Э.П а ю п у

I. В Эстонской ССР в настоящее время работает 12 школ-интернатов. Анализ контингентов этих школ показывает, что

сеть школ-интернатов слишком обширна. Фактическая же потребность в школах данного типа гораздо меньше.

2. Школы-интернаты предназначены для такого контингента учащихся, для которых в семье нет необходимых условий для занятий или материальное положение семьи не позволяет детям посещать общеобразовательную школу. Фактически же в контингент воспитанников школы-интерната зачастую входят дети из нормально обеспеченных семей.

3. Экономическим фактором, ограничивающим контингент школ-интернатов, служит плата за содержание детей в школах данного типа. Например, в настоящее время размер платы родителей, имеющих 200 руб. дохода в месяц на 4 членов семьи, составляет 56 руб. в месяц. Т.е. на учащегося, находящегося в школе-интернате, приходится больше расходов, чем на остальных членов семьи. Хотя с воспитательной точки зрения в некоторых семьях было бы необходимо помещение ребенка в школу-интернат, с экономической точки зрения семье это не выгодно.

4. В школах-интернатах, где воспитанием и обучением детей занимаются не только учителя, но и воспитатели, педагогический эффект должен быть выше, чем в общеобразовательных школах, однако фактически это не так - успеваемость учащихся школ-интернатов ниже, чем учащихся обычных школ. Это говорит о том, что в настоящее время, при существующих кадрах воспитателей предпочитать школу-интернат семейному воспитанию и общеобразовательной школе нет ни каких оснований.

5. Воспитание детей в школах-интернатах обходится государству дорого. Расходы на одного учащегося в школах-интернатах в 5 - 6 раз больше, чем в общеобразовательной школе.

III. KAUBATUNDMINE JA KAUBAN-
DUSE ORGANISEERIMINE
MAJAPIDAMISTARVETE KVALITEET JA SEL ALAL TEHTAV TÖÖ
ETKVL RAJONIDEVAHELISES TALLINNA KAUBANDUSLIKUS

BAASIS

U. J a a n p a r k,

tööstuskaupade tundmise eriala IV kursus

Tead. juhendaja: ass. I. M ü ü r

Toodangu kvaliteet on käesoleval ajal üheks tähtsamaks majandusprobleemiks. Eriti teravaks on muutunud toodangu kvaliteedi tõstmise probleem viimasel aastakümnel, sest selleks ajaks oli kõrvaldatud paljude tarbeesemete defitsiit ja ostja muutus nõudlikumaks toodangu kvaliteedi suhtes.

Toodangu kvaliteedi tõstmine on lahutamatult seotud tootlike jõudude arenguga ja rahva heaolu tõusuga. Täieliku isemajandamise kehtestamine ja majanduslike stiimulite rakendamine on kõige tähtsamaks toodangu kvaliteedi tõusu mõjutajaks.

Toodangu kvaliteedi diferentseerimise aluseks on saanud maailmatase. 7. aprillil 1967 kinnitas Mõõtude ja Mõõteriistade Standardite Komitee riikliku kvaliteedimärgi, millega hakati märgistama uuele planeerimise ja majandusliku stimuleerimise süsteemile üleviidud ettevõtete poolt väljastatavat seeria ja masstoodangut. Riiklikule atesteerimisele võib esitada toodangut, mis on parimatest kodu- või välismaistest toodetest kõrgemal või samal tasemel.

Kaupade kvaliteedilise vastuvõtu kord on määratud "Rah-

vatarbekaupade hangete põhimäärusega", mis on kinnitatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu 9. aprilli 1969.a. määrusega nr. 269 ja kehtib alates 1. juulist 1969.a. ning juhendiga tootmistehnilise otstarbega toodangu ja rahvatarbekaupade kvaliteedilise vastuvõtmise korra kohta, mis on kinnitatud NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Riikliku Arbitraaži 1966.a. 25. aprilli määrusega nr. P - 7.

Kaupade kvaliteeti kontrollib praaker-kaubatundja. Saabunud kaubapartiidest kontrollitakse teatud protsent. Importkaubad kontrollitakse 100%-liselt. Kontrollimise tulemuste kohta tehakse sissekanne prakeerimisžurnaali. Iga kvartali lõpus esitab praaker-kaubatundja plaanosakonnale aruande kauba kvaliteedi kontrollimise tulemuste kohta. Aruandes näidatakse hankija, tootja ja kauba nimetus, saabunud kaubapartii suurus, kontrollitud kaubaartiklite arv ja kontrollimise tulemused.

Majapidamistarvete kvaliteet on viimasel ajal tunduvalt tõusnud. Nagu kontrollimise tulemustest nähtub, on kvaliteedi halvenemine ja kauba purunemine toimunud põhiliselt transportimisel. Eriti paistab see silma klaas-, portselan- ja kristalltoodete osas. Vähe on tähelepanu pühendatud kauba pakendi küsimustele ja taarastamisele. Ei saa õigeks pidada, et klaas- ja portselannõud, samuti alumiinium- ja emailleeritud nõud väljastatakse tööstusest paberpakendis, mistõttu tooted purunevad ja tekib mehaanilisi defekte transportimisel.

Kaupade kvaliteedile avaldavad mõju ka nende hoidmise tingimused laos. Baasi majatarvete osakonnas hoitakse laopindade vähesuse tõttu külmutuskappe ja pesumasinaid hoovil. Puudub võimalus nende kvaliteedi kontrollimiseks.

Halvakvaliteetse toodangu väljalaske eest peaks suurem vastutus langema ettevõtte TKO-le.

Kvaliteedi tõstmise probleem on lahendatav ainult omavahel kooskõlastatud abinõude üheaegse rakendamise tulemusena.

KULTUURIKAUPADE KVALITEET JA SEL ALAL TEHTAV TÖÖ
ETKVL RAJONIDEVAHELISES TALLINNA KAUBANDUSLIKUS
BAASIS

M. T a m m ,

tööstuskaupade tundmise eriala IV kursuse

Tead. juhendaja: ass. I. M ü ü r

Antud probleem oli menetluspraktika ajal koostatud eriuurimuse teemaks. Eriuurimuses on pööratud tähelepanu

- 1) kaupade kvaliteedilise vastuvõtu tähtsusele;
- 2) kaupade kvaliteedilise kontrolli alasele tööle ja selle käigus avastatud puudustele;
- 3) hankijatele ja tootjatele esitatud pretensioonidele ning nende tulemustele.

Järgest rohkem pööratakse tähelepanu rahvatarbekaupade kvaliteedi küsimustele. Kvaliteet on muutunud aja nõudeks. Toote kvaliteediks võib nimetada tema omaduste kogusummat, mis näitab ta sobivust ettenähtud otstarbeks.

Hangitav kaup peab kvaliteedilt (tarbimiskindlus, kestvus jm. näitajad) vastama riiklikele standarditele, tehnilistele tingimustele ja näidistele. Nende alusel toimub ka kaupade vastuvõtmine kvaliteediliselt. ETKVL R/V Tallinna KB on küllalt suur kirjavahetus hankijate ja tootjatega selles osas, et palutakse saata hangitavate kaupade standardeid ja tehnilisi tingimusi.

Kaupade kvaliteedilise vastuvõtu aluseks on NSVL MN juures asuva Riikliku Arbitraaži 1966.a. 25. aprilli määrusega nr. P - 7 kinnitatud "Juhend tootmistehnilise otsusega toodangu ja rahvatarbekaupade kvaliteedilise vastuvõtmise korra kohta. Juhendis on määratud vastuvõtmise kord ja tähtajad, aktide koostamise kord ning sanktsioonide rakendamine mittekvaliteetse või mittekomplektse kauba korral.

Kultuurikaupu prakeeritakse mitmesuguses ulatuses. Lausaliselt prakeeritakse muusikariistu, fotoaparaate, raadiokaupu, jalgrattaid, mootorrattaid, motorollereid, jahirelvi, spinninguid, jahilaskemoona. Savist ja portselanist mänguasju ning fototarbeid prakeeritakse väljavõtteliselt, kuid mitte vähem kui 50% ulatuses, spordiinventari ja -tarbeid, üleskeeratavaid, kummist ja tselluloidist mänguasju - mitte vähem kui 30% ulatuses, kalastamis- ja jahitarbeid, fotomaterjale ja pehmeid, taidisega, paberimassist, metallist või puust mänguasju - mitte vähem kui 20% ulatuses.

Täitesulepäid, mehhaanilisi pliiatseid, arvutuslükateid ja sirklikarpe kontrollitakse tingimata töös. Väljavõtteliselt kontrollitakse tinti, sulgi, kustutuslumme, kopeeripabereid. Raadioosi kontrollitakse lihtsate seadmete abil, raadiovastuvõtjaid ja televiisoreid - lülitamisega elektrivõrku, elektronlampe - testriga. Muusikariistadel kontrollitakse heli ja häälestust kammertoni abil, grammofone - plaatide mängimisega. Grammofoniplaat kontrollitakse välimuse ja kõla järgi. Grammofoniplaat, mille helikirjutuspinnal on kas või väikene vigastus, ei kuulu vastuvõtmisselle. Jalgrattaid kontrollitakse tegevuses, mootorrattaid ja motorollereid - mootori käivitamisega spetsiaalses ruumis. Muusikaalaseid, helilisi ja tehnilisi mänguasju kontrollitakse tegevuses, puust ja metallist mänguasjadel kontrollitakse värvi tugevust.

Raadiotele ja televiisoritele, mille vastuvõtmisel avastati vead, tehakse osakonnas remonti. Remondi tegemiseks on sõlmitud raadio- ja teleatletjee remonditöökojaga vastav leping. Remondikulud esitatakse sanktsioonina tootjale.

Jooksva kontrolli tulemused kajastatakse vastavates žurnaalides, mis on igas laos.

Kultuurikaupade osas esineb palju mittekomplektseid kaupu, on ka praaki, mida parandatakse kohapeal või tagastatakse tootjale. Mittekomplektsetena prakeeritakse tavaliselt jalgrattaid, mootorrattaid. Raadio-telekaupadel esine-

vateks vigadeks on hääle puudumine, klaviatuur ei tööta korralikult, puudub kujutis või teravus. Tavaliselt need vead kõrvaldatakse kohapeal. Mittekomplektsete kaupade puhul esitatakse hankijale sanktsioon järelkomplekteerimiseks. Esitatavad sanktsionisummad on aga küllaltki suured.

MAJATARVETE NÕUDLUSE UURIMINE TARTU LINNAS

K. M i c h e l s o n ,

tööstuskaupade tundmise eriala IV kursus

Tead. juhendaja: ass. I. M ü ü r

Käesolevas töös vaadeldakse mõningaid nõudluse uurimisega seoses olevaid probleeme. See on küllalt tähtis, sest viimasel ajal täheldatakse meil elanikkonna hoiuste pidevat kasvu hoiukassades, mis tähendab enamasti puudusi kaubandustöös. Eriti on tõusnud koduste majapidamistööde kerendamiseks mõeldud kaupade müük, kuid kõiki nõudmisi ei suudeta veel rahuldada.

Selleks, et nõudmist paremini rahuldada, peab teda hästi tundma. Tarbijate nõudmistele ei pea vastama mitte ainult tootmise maht, vaid ka kvaliteet ja sortiment. Kõige tihedamas kokkupuutes tarbijatega on jaekaubandus ning tema ongi see, kes saab anda usaldatavaid andmeid nõudluse kohta. Uuritakse kolme nõudluse liiki - realiseeritud, rahuldamata ja kujunevat nõudlust. Arvestada tuleb ka kõiki nõudlust mõjutavaid tegureid (rahvuslik tulu, hinnad jne.).

Nõudluse uurimise suundadest on tuntumad analüütilised meetodid ning ratsionaalsete ja füsioloogiliste tarbimisnormide kasutamine. Mõlemal meetodil on oma voorused ja puudused, kuid kaubandusorganisatsioonides neid praktiliselt ei kasutata.

Tartu TSN TK Kaubandusvalitsuses uuritakse majatarvete osas nii realiseeritud kui ka rahuldamata nõudlust. Iga kvartali kohta koostavad vastava kaubagrupi kaubatundjad

konjunktuuriülevaate, kus iseloomustatakse kolme erinevat küsimust - kauba müüki, tarbijate nõudlust ja kaubavarusid. Tegelikult need ülevaated nii põhjalikud pole kui koostamise instruksiooni lugedes võib arvata. Põhjusti on siin mitmesuguseid. Nad ei iseloomusta kvartalit tervikuna, sest andmed tuuakse vaid kahe esimese kuu kohta, samuti on nõudmise-pakkumise vahekorrd aeglaselt muutuv, mistõttu nn. defitsiitsete kaupade nimestik on ikka üks ja sama.

Rahuldamata nõudluse uurimiseks registreeriti kuni 1968. aastani müüjate poolt iga kuu 25. kuupäeval kõik rahuldamata jäänud soovid. Alates 1968. a. tehakse iga kuu aruanne, kuhu märgitakse kauba nimetus ja päevade arv, millal seda müügil polnud ning ligikaudne kauba vajadus kuuks.

Lisaks eelnevale tehakse veel mõne kauba müügi analüüsi teatud perioodi jooksul (10-30 päeva).

Tartu Tarbijate Kooperatiivis on nõudluse uurimise algallikaiks seksioonide tarbijate nõudmiste arvestamise žurnaaleid, mille alusel koostatakse ka kauba tellimusi. Konjunktuuriinformatsioonis tuuakse igas kvartalis rahuldamata nõudluse nimekirjad ja kaubamajas korraldatud näitusmüügid jm. üritused.

Kokkuvõtteks võib öelda, et nõudluse uurimise materjalid on kahes erinevas kaubandussüsteemis erinevad. See raskendab tunduvalt andmete töötlemist ja üldistamist. Nõudluse uurimise materjalid peaksid aga aluseks olema kauba tellimisel, sortimendi koostamisel ja ka kvaliteedi kontrollimisel.

MÄNGUASJADE DIDAKTILINE ISELOOM

A. K o b a k e n e ,

tööstuskaupade tundmise eriala IV kursus

Tead. juhendaja: v. õp. M. E l l i k

Kõigis vanuseastmetes lapsed mängivad. Kui laps ei mängi

gi, tähendab, ta on halge või tujust ära.

Mängides laps areneb, õpib, lahutab meelt, puhkab. Eriti vajalik on mäng eelkooliealistele - mitte asjata ei nimetata seda iga "mängueaks".

M. Gorki sõnade järgi kulgeb tee ümbritseva maailma mõistmiseni mängu kaudu.

Laste mängude aluseks on inimeste töö, mängudes lapsed matkivad tööd. Eksisteerib tihe side laste mängude, inimeste töö ja ühiskondliku tegevuse vahel.

Iga mäng on alati hea tuju allikaks, seltsimehelikkuse, sõpruse ja vastastikuse abistamise tunde kasvatamise vahendiks.

Mänguasjad aitavad lapsel elustada mängude maailma, lähendada soovivat, huvitavat, väljendada püüet saada teadmisi, kontrollida osavust ja vilumust, väljendusoskust ja leidlikkust.

Mänguasjad avaldavad lapsele mitmekülgset mõju. Neile esitatakse pedagoogilised, esteetilised ja hügieenilised nõuded, järelikult peavad mänguasjad soodustama füüsilisi, vaimse ja esteetilise kasvatuses ülesannete lahendamist.

Nõukogude pedagoogide arvates on suur tähtsus mänguasjade mitmekülgisel kasutamisel, nende dünaamilistel omadustel (osade ja detailide liikuvus, erinevate mootorite, üleskeeratavate ja inertsete mehhanismide olemasolu tehnilistel mänguasjadel, võimalus mänguasja kokku ja lahti monteerida, võimalus kombineerida detaile). Seega seatakse mänguasjade puhul esmaseks nõudeks - nad peavad soodustama lapse arengut, liigutusi ja tema tegevust.

Saksa DV pedagoogid on mõnevõrra teistsugusel arvamusel. Eelkõige soovitatakse lastele süžeelis-näitlikke mänguasju (nukud). Need omavad suurt tähtsust laste arendamisel - rikastavad tema ettekujutust ja teadmisi ümbritsevast maailmast, asjadest, nähtustest; arendavad tema jälgimisvõimet.

Pedagoogiliste nõuete kõrval on olulisel kohal kunstilised nõuded; nad tulenevad laste esteetilise kasvatuses

ülesannetest, laste kunstimaitsse arendamise vajadusest.

Mänguasjade sisuks on kunstiline kuju, mis on lahutamatu tema vormist ja konstruktsioonist.

Mänguasjade üksikute detailide kuju tagasihoidlikkus, samas aga naeruvaarsete ja naljakate joonte esiletoomine, tõstavad tema emotsionaalset mõju.

Sellise mänguasja näitena võib tuua "Jänese-trummlööja", samuti "Karu suuskadel". Samal ajal toodetakse veel mänguasju, mis ei valmista lapsele heameelt. Kõllalt näotud on näiteks Leningradi nukud; soovida jätavad ka paljud müügil olevad metallist autod (värvitud tavaliselt tumedates värvitoonides. Kunstilistele ja ka pedagoogilistele nõuetele ei vasta pildikuubikud, sest pildid, millest eset kokku sättida tuleb, on lapse jaoks liialt abstraktsed, mittearusaadavad.

Mänguasjade juures jätab soovida värvide valik, liiga palju kasutatakse tumedaid värvitoone. Kummist ja puidust mänguasjadel koorub värv kiiresti eseme pinnalt, mistõttu ei vasta nad sageli hügieenilistele nõuetele.

Mänguasjad on väga mitmekesised temaatikalt, vormilt, konstruktsioonilt ja materjali poolest, millest nad valmistatakse.

Kui vaadelda eri materjalist mänguasjade tarbimist Võru ja Antsla TK-de kaupluste andmetel, siis võib näha iseloomulikke tendentse.

Kuna plastmassmaterjal kindlustab pika kasutamisea ning võimaldab mänguasju meeldivalt ja kaasaegselt väliselt viimistleda, kasvab aasta-aastalt nõudmine plastmassist mänguasjade järele.

Kui 1968. a. Võru TK-de kauplused tellisid plastmassist mänguasju 11.508 rubla eest, siis 1969. a. kasvas nõudmine ca 2 korda s.o. 21.822 rublani. Plastmassist mänguasjadest nõutavamad on konstruktorid, mosaigid ning mitmesugused mehhanismid (autod, traktorid). (Antsla TK-s vastavalt 2262 rbl. ja 3.820 rbl. eest, grupisisene tarbimine oli mõnevõrra teistsugune).

Ostjad nõuavad pehmeid mänguasju, sest nad on meeldiva välimusega ning meelitavad lapsi nendega mängima. Kuigi nõudmine nende järele on suur, ilmneb arvandmetest, et 1969.a. võrreldes 1968.a. on pehmete mänguasjade müük vähenenud. Ilmselt toodetakse neid vähem kui vajatakse.

Kasvutendentsi on märgata laua-trükimängude, kummist täispuhutavate mänguasjade, metallist elektromehaaniliste mänguasjade tarbimise osas.

Elektromehaanilised mänguasjad leiaksid kindlasti ostjaskonna veelgi suurema poolehoiu, kui nad oleksid töökindlamad.

Nende demonstreerimisel esines sageli defektidega mänguasju, mis proovimisel ei hakanud tööle. See võis aga paljudel ostjatel võtta soovi selle mänguasja ostmiseks.

Vähenenud on puitmassist mänguasjade ja metallist autode tarbimine.

Puitmassist mänguasjade tarbimine on vähenenud eelkõige sellepärast, et nad purunevad kiiresti, samuti värvilt ja kujult ei ole kuigi meelitavad.

Eespooltoodu põhjal ilmneb, et mänguasi täidab temale püstitatud ülesannet üksnes siis, kui ta on värvuselt ja vormilt nägus, konstruktsioonilt tegevusele ergutav ning materjalilt kerge ja praktiline.

RAADIOKAUPADE TARBIMISEST KOHTLA-JÄRVE

KAUBANDUSVALITSUSES

A. B a c h m a n,

tööstuskaupade tundmise eriala IV kursus

Tead. juhendaja: v. õp. M. E l l i k

Lalatarbekaupade tootmise pideva kasvu tingimustes on peamiseks probleemiks nõudmise ja pakkumise omavaheline

sidumine (tasakaalustamine). Nõudmise igakülgne arvestus on põhitingimuseks põhjendatud tellimuste väljatöötamisel ja esitamisel tootmisele, kaubaressursside plaanipärasel ja proportsionaalsel jaotamisel maa rajoonide vahel ning ostjate kultuursel teenindamisel.

Tarbimine muutub meie maal pidevalt. Koos tarbimise kasvuga muutub ka tarbimise struktuur. Toidukaupade osatähtsus kaupade üldkäibes väheneb, tööstuskaupade tarbimine aga suureneb.

Uurides Kohtla-Järve Kaubandusvalitsuses raadiokaupade müüki viimastel aastatel, selgus, et

- 1) väheneb nõudmine televiisorite järele ekraani diagonaaliga 35 ja 43 cm;
- 2) kasvab nõudmine televiisorite järele ekraani diagonaaliga 59 cm. Enam nõutavad on televiisorid "Elektron" ja "Rubiin-106". Nõutakse ka televiisoreid "Berjozka", "Ogonjok" ja "Lotos";
- 3) raadiote ja radiolade tarbimise struktuuris on toimunud muudatused. Kasvab nõudmine kvaliteetsetele ja hinnalistele radioladele. Suur on samuti nõudmine kaasaskantavatele transistorraadiotele. Eriti nõutavad on VEF - 12 ja "Selga".

Tundub, et raadiokaupade turg on küllastatud. Kui 2-3 aastat tagasi tarbiti kõiki raadiokaupu ning nende sortimendi proportsioonide probleem praktiliselt puudus, siis viimasel ajal ostjad eelistavad tehniliselt ja esteetiliselt kaasaegsemaid tooteid. Mõningate enamnõutavate markide nappusel ostjate nõudmine keskendub ikkagi ühele kindlale tootele.

Teoreetilist materjali, mis abistaks kaubandustöötajaid ostjate nõudmise kindlaksmääramisel, on palju. Teadlaste poolt on välja töötatud mitmeid meetodeid nõudmise määramiseks. Üks meetod, mis on iseenesest väga lihtne, on välja töötatud Krutikovi ja L'olovjoni poolt ("Sovetskaja Torgovlja" nr. 2 1969, lk. 25-28). Eesmärgiks on

ära kasutades mitme eelneva aruandeperioodi statistilisi materjale ning nende alusel leides nõudmise muutust mõjutavad tegurid, koostada prognoos järgmiseks aastaks.

Kaupade tellimisel peab arvesse võtma võimalikult palju tegureid, mis mõjutavad kaubakäivet. Spetsifikatsioonide koostamisel peab lähtuma konkreetsest olukorrast (turu konjunktuurist), mitte aga vaistust, kuna tarbimine on väga dünaamiline.

SISUKORD

Sissejuhatus.....	2
I. Poliitiline ökonomia.....	3
1. Marksistlik-leninlik võistluse käsitlus ja majanduslik võistlus kaasajal.....	3
2. Leninlik mittekapitalistliku arengutee teooria ja tänapäev.....	6
3. Tööjõu taastootmise probleeme.....	8
4. Kalapüügi ja kala kokkuostu küsimusi Eesti NSV-s.....	10
II. Rahandus ja krediit.....	13
1. Ettevõtte tootmisprogrammi koostamist mõjutavatest majanduslikest teguritest.....	13
2. Krediidiprotsendi ja fondimaksu põhjendatud seostamisest ehituses.....	14
3. Töölise materiaalsest stimuleerimisest Rõngu Elektromehaanika Tehases.....	16
4. Pärnu Kommunaalettevõtete Kombinaadi võõraste-majade tegevusest.....	18
5. Проблемы совершенствование цен на строительные материалы	19
6. О сети школ-интернатов в Эстонской ССР.....	20
III. Kaubatundmine ja kaubanduse organiseerimine.....	22
1. Majapidamistarvete kvaliteet ja sel alal tehtav töö ETKVL Rajoonidevahelises Tallinna Kaubanduslikus Baasis.....	22
2. Kultuurikaupade kvaliteet ja sel alal tehtav töö ETKVL Rajoonidevahelises Tallinna Kaubanduslikus Baasis.....	24
3. Majatarvete nõudluse uurimine Tartu linnas.....	26
4. Mänguasjade didaktiline iseloom.....	27

5. Raadiokaupade tarbimisest Kohtla-Järve Kau- bandusvalitsuses.....	30
Sisukord.....	33

МАТЕРИАЛЫ XXV КОНФЕРЕНЦИИ
СТУДЕНЧЕСКОГО НАУЧНОГО ОБЩЕСТВА
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

На эстонском языке
Тартуский государственный университет
ЭССР, г. Тарту, ул. Вилкооли, 18

Vastutav toimetaja T. Haljaste
Korrektor A. Norberg

TEO rotaprint 1970. Paljundamiseks antud
7. IV 1970. Trüki poognaid 2,13. Tingtrüki-
poognaid 1,98. Arvestuspoognaid 1,5. Trüki-
arv 150. Faber 30x42. 1/4. MB 00295.

Tell. nr. 230.

Hind 15. kop.

Hind 15 kop.

A
30518

76 707

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00494759 6